

# שיעורי צבא הלוי

פרשת שמיני תשפ"ה

בבירור דין הדג שהרג את הנפש אי דינו בסקילה ונפק"מ בזה"ז  
(בין הזמנים ניסן תשפ"ה)

**"וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם" (ויקרא פרק י"א פסוק י').**

אודות המעשה הנורא שאירע השבוע בחוף חדרה, שכריש טרף אדם רח"ל והרגו, ויש לדון האם דינו בסקילה, וכן האם יש נפק"מ לדג שהרג את הנפש בזמן הזה.

הנה דג זה אמנם אין לו בעלים, אולם יעוין במסכת בבא קמא (דף מ"ד ע"ב), דפליגי תנאי בשור המדבר דאין לו בעלים והוי הפקר, שנגח אם חייב סקילה, ולרבנן חייב סקילה, ולרבי יהודה פטור ממיתה, ולהלכה קימ"ל שחייב בסקילה, כדאיתא ברמב"ם בהלכות נזקי ממון (פרק י' הלכה ו'), [א.ה. מהאי דינא דשור המדבר שחייב מיתה, הוכיח הרמב"ן (בפרשת בראשית על הפסוק [בראשית ט', ה'] 'מיד כל חיה אדרשנו') את חידושו המפורסם, דמיתה השור איננה מצד עונש על הבעלים, שהרי אף שור המדבר חייב מיתה, אלא גזירת מלך היא, ובבית האוצר (להגר"י ענגיל, א', עמ' 120), כתב דבהא גופא פליגי תנאי, דלרבנן ששור המדבר חייב מיתה, היינו משום שס"ל שחייב מיתה אינו משום עונש הבעלים, אלא גזירת מלך, מה שאין כן רבי יהודה ס"ל דחייב מיתה הוא משום עונש הבעלים, ולכן בשור המדבר פטור ממיתה, ובגוף הדין ששור הפקר נסקל, כ' המשך חכמה (בפרשת משפטים) דהוא מדויק בקרא, דלגבי דינא דשור הנסקל כתיב (שמות כ"א, כ"ח), 'וכי יגח שור את איש וגו', ולא כתיב 'שור איש', ושאינו משור שהזיק דכתיב (שם ל"ה), 'וכי יגוף שור איש'.

ובתורה מצינו בפרשת משפטים, (שמות, פרק כ"א פסוק כ"ח), שדין שור שהרג את הנפש הוא בסקילה, ובמסכת עדיות (פרק ו' משנה א', [הובא בברכות דף כ"ז ע"א]), תנן שאף תרגול שהרג את הנפש דינו בסקילה, ויש לדון האם דג שהרג את הנפש, גם כן דינו בסקילה.

ובהקדם יש לדון לענין שביתת בהמתו בשבת, האם דגים הוו בכלל שביתת בהמתו, ומצינו בזה בתוספות במסכת בבא קמא (דף נ"ה ע"א, ד"ה המנהיג), שכתבו שדגים הוו בכלל שביתת בהמתו בשבת, [ועיין בשיח השדה למס' שבת דף קנ"ג, שהראשונים נחלקו האם איסור שביתת בהמתו היינו רק שלא תשא משאות ברה"ר, או גם ברה"י, והרי דגים שבים הם בכרמלית, ואין שם איסור הוצאה מה"ת, ומוכח שגם כשאינו ברה"ר יש איסור דשביתת בהמתו, ע"ש, (וע"ע במנחת חינוך מצוה ר"י אות א')].

והרי רש"י בברכות (דף כ"ז ע"א, ד"ה שנסקל) גבי התרגול שנסקל, כ' רש"י וז"ל "שניקר קדקדו של תינוק במקום שהמוח רופף, וניקב את מוחו, וסקלוהו, כמשפט שור שנגח את האדם, דכתיב 'השור יסקל' (שמות כ"א) וגמרינן בגזרה שוה 'שור שור' משבת, לעשות כל בהמה חיה ועוף כשור (בבא קמא דף נ"ד ע"ב)", ומבואר דמה שתרנגול שהרג נסקל, הוא משום דילפינן שור שור משבת, [וע"ש בש"מ], וא"כ הואיל ולפי תוספות יש שביתת בהמתו גם בדגים, א"כ לפ"ז הכא נמי דג שהרג את הנפש דינו בסקילה, [ובאמת שכבר העירו בגוף דברי רש"י שבגמ' בב"ק נ"ד ע"ב, מצינו את הגזרה שווה 'שור שור' משבת לגבי דינים אחרים, ולא מצינו כן

לגבי שור הנסקל, אולם הילקוט שמעוני פרשת משפטים הביא להגז"ש ד'שור שור' משבת, אף לגבי שור הנסקל].

ואפשר שיש בזה נפקא מינה אף בזמן הזה, דיעוין בשו"ת מהרי"ל דיסקין (כתבים סי' ה' אות קמ"ג), שדן בבהמה הנרבעת בזמן הזה האם מותר לשחטה, ואע"פ שמותרת בהנאה כל זמן שלא נגמר הדין, אולם אפשר שאם שוחטה מבטל מצות סקילה לכשיבנה בית המקדש ויוכלו לדון דיני נפשות, ואף שעל ידי השחיטה גם כן מתקיים הריגה, אבל זה רק אחר גמ"ד, וכששוחט לפני גמר דין הרי הוא מבטל מצוה, ע"ש, ולפי זה יש נפקא מינה אף בזמן הזה בדינא דידן, דדג שהרג את הנפש, יהא אסור להורגו, כיון שמבטל בזה מצות סקילה, קודם גמר דין, להעולה מדברי התוספות בבא קמא דלעיל, ולדברי רש"י דברכות דלעיל.

ובמסכת בבא קמא (דף מ"א ע"א), למדו בגמרא לאיסור הנאה בשור הנסקל, מדכתיב 'סקול יסקל השור, ולא יאכל את בשור', והרי כיון שנסקל הוא נבילה, ואסור באכילה, ולמאי איצטריך 'לא יאכל', אלא ילפינן לאיסור הנאה, ובספר שיח השדה (על שבת קנ"ג), הקשה דאפשר דנפקא מינה לדגים שאינם צריכים שחיטה, ומזה הוכיח שדגים אינם בכלל שור הנסקל, ובהא אפשר לומר, דהא דילפינן לאיסור הנאה מ'לא יאכל', הוא מכיון דגופא דקרא קאי בשור, ולא בדג, ובשור לא שייך לא יאכל לאחר סקילה, [א.ה. וע"ע בספר פרדס יוסף פר' משפטים (פרק כ"א פסוק כ"ח), שכתב שלפי מש"כ התוס' בב"ק ד"ה המנהיג, דילפינן גבי שבת 'בהמתך בהמתך' מהרבעה, לאסור דגים במלאכה, קשה דילמא איצטריך 'לא יאכל' לרבות דגים שהרגו את הנפש, שהרי דגים אפי' נחירה בסימנים לא בעי, ובלשון תורה גם בשור דגים נקרא בשור, והוי בכלל ולא יאכל את בשור, ועיין שם עוד דכתב דיש להסתפק אם דג שהרג נפש אסור בהנאה, עיי"ש].

ובמסכת פסחים (דף כ"ד ע"ב) למדו בגמרא לאיסור הנאה בבשר בחלב, מאיסור הנאה מערלה, והקשו בגמרא (דף כ"ה ע"א), מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר, ואמרו בגמרא חמץ בפסח יוכיח שהיה לו שעת הכושר, ואסור בהנאה, והקשו בגמרא מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת, והקשו בתוספות (ד"ה מה לחמץ), שנימא דשור הנסקל יוכיח, שאין בו כרת ואסור בהנאה, ותירצו התוספות דשור הנסקל לא היה לו שעת הכושר, שהרי מחיים לא היה ראוי באכילה, [ויש לעיין דנחי דלא היה ראוי לאכילה, אבל היה ראוי להנאה], ובשו"ת אהל משה (ח"ב סי' ק"מ), הקשה דעל כל פנים נילף מדג שהמית שדינו בסקילה, שכיון שאינו צריך שחיטה, הרי היתה לו שעת הכושר מחיים, וכתב שמוכח שדג שהמית אינו בסקילה, ואינו נאסר בהנאה, והואיל ושור הנסקל ילפינן שור שור משבת, הרי שגם בשבת אין שביתת בהמתו בדגים, [א.ה. וצ"ל דס"ל לאהל משה דתוספות דפסחים, ותוספות דבבא קמא [לרש"י דברכות ולהילקוטש], פליגי אהדדי, אי דג שהמית הוא בסקילה, ואי איכא שביתת בהמתו בדגים, דלתוס' דפסחים דג אינו בכלל שביתת בהמתו, ודג שהמית אין דינו בסקילה, ולתוס' דבב"ק דג הוה בכלל שביתת בהמתו, ודג שהרג את הנפש חייב סקילה].